

Llibres per a entendre'ns

Amb Déu o sense

Gregorio Luri

TORRALBA, Francesc i VILLATORO, Vicenç, *Amb Déu o sense. Quaranta cartes creuades*. Fragmenta Editorial, Barcelona, 2012.

El fenomen polític més rellevant del nostre temps és la substitució de l'home religiós per l'home psicològic, que és un home que aspira a una salut anímica que no passi per la submissió a cap disciplina externa o institucional i que nega la possibilitat apuntada per Nietzsche de que solament la perllongada submissió a una norma arbitrària ens permeti aspirar a formes culturals reeixides. Hi ha un nexa molt rellevant entre el Nietzsche de Més enllà del bé i del mal i el Freud de El malestar de la cultura: l'afirmació de que hi ha un principi repressor als fonaments de cada cultura i que la seva necessitat no pot ser reprimida... si és que volem tenir cultura. No hauria estat, doncs, la cultura la creadora de la fe, sinó la fe la creadora de cultura.

El lector de *Amb Déu o sense* intueix que Vicenç Villatoro apunta en aquesta direcció quan llegeix que el fonament de la moralitat és el combat contra la llei de la natura (p. 111) o que civilitzar-nos és desnaturalitzar-nos (p. 310). Villatoro fins i tot recull de grat la imatge de Moisès amb les tauletes de la llei, que és una "col·lecció de renúncies" (p. 112). Però si bé sembla acceptar que el paper de la llei és fer-nos oblidar alguna cosa de la nostra natura mitjançant la sacralització d'alguna altra (pp. 48, 49, 50, 110), deixa clar que "no m'agrada creure si no entenc per què he de creure" (p. 24).

L'home religiós sabia que cal obeir i creure... o estàs perdut. L'home psicològic creu que la necessitat d'obeir és menys important que la conceptualització racionalista d'allò que creu. Mirem què s'esdevé al joc. És possible perquè hi ha regles que restringeixen la llibertat del jugador. Sense submissió espontània a les regles de joc, no hi ha joc. "¿Qui farà la funció de domesticació de la bèstia?", es pregunta Francesc Torralba. Contesta que haurà de ser una convicció no repressiva, perquè "la repressió perpetuada per la religió ha generat, al llarg de la història, tota mena de violència emocional i de sofriments mentals" (112). La "repressió sistemàtica és una font de neurosis i de tota mena de desequilibris" (123). ¿Però sabem jugar sense que cap jugador acabi frustrat? ¿No hi ha cap preu a pagar quan es juga malament?

Paul Tillich deia que "faith is the state of being ultimately concerned". Per aquesta estricta raó, de la mateixa manera que la submissió als regles de joc fa possible el joc, la submissió als nostres déus (representats en els valors superior de la nostra comunitat) fa possible el món en què vivim. Si volem saber en què creiem, n'hi ha prou amb adonar-se del món en què vivim. Mentre crec entendre què vol dir Torralba en afirmar que «les creences no són patrimoni de les persones religioses» (p. 14), no comprenc la seva afirmació de què les

creences “són actes de la voluntat”.

¿Obeeix a un acte voluntari l'absència, a la correspondència entre Torralba i Villatoro, d'aquella pregunta tan políticament impertinent que feia saltar pels aires els diàlegs entre Sòcrates i els atenesos, la pregunta pel què de les coses? A les seves cartes no trobem les preguntes “què és Déu?”, “què és la pietat?” o “què és el dogma?”. La paraula “dogma” apareix dues vegades i la pietat, una. Al meu parer aquest és el preu a pagar si es vol jugar el joc d'una ètica mínima i universal de caràcter racionalista que estigui basada en el consens. Ha de ser una ètica atea, perquè en ella el més alt està predefinit per aquell qui té aspiracions més baixes. L'ètica del consens és l'ètica de la renúncia als nostres déus. Els autors ens diuen -si els interpreto bé- que aquesta ètica tindria la virtut de no produir ni exclosos ni sentiments de culpa (138). Però la mala consciència és indissociable de l'exercici d'aprofundiment de l'ànima practicat al llarg de dos mil anys de cristianisme i cal dir que, si més no, ha tingut la gran virtut d'ajudar-nos a escriure molt bons llibres.

La pregunta que plantejava Dostoievski sobre si pot creure l'home civilitzat, és menys rellevant que la de si un ateu pot ser civilitzat.